

Zdeněk Omelka

Nálezy drobných typářů na Mikulovsku

Úvod

Během detektorových prospekci v širším regionu Mikulovska jsou mezi jinými novověkými předměty občas nacházeny osobní typáře – drobná pečetidla, jejichž otiskem nabývá pečeť své grafické podoby. Tato razidla, která doprovázela dění společnosti již od 16. až k počátku 19. století, lze díky vyobrazeným motivům přiřazovat k živnostem, k řemeslníkům či osobám vykonávajícím různé další činnosti. Cílem příspěvku je sestavit z dostupných aktuálních nálezů katalog, jenž kromě popisu jednotlivých předmětů a zachycení náleзовých okolností předvede také otisk typáře formou perokresby (v měřítku 1,5 : 1).

K nálezům jsou uvedeny alespoň některé dostupné analogie, převážně z publikovaných pečetí. Jako hlavní referenční zdroj jsou využity katalogy občanských, měštanských, úřednických a řemeslnických pečetí Miroslava Milce z let 2011 a 2013 s odkazem na číslo tabulky, kde autor uvádí k jednotlivým otiskům jejich majitele a obor činnosti, resp. řemesla.¹ Pro úplnost jsou kromě nových nálezů z detektorových prospekci uvedeny také předměty ze sbírky Regionálního muzea v Mikulově. Celkem je prezentováno 18 typářů, z nichž čtyři patří k osobám z židovské komunity. Ve výsledku se jedná jistě jen o pouhou část pečetítek, která byla za poslední desítky let v regionu detektorem kovu nalezena.

Typáře a pečetní obraz

Osobní typáře (signety), jimiž se vlastníci identifikovali, byly využívány k pečetění písemností, k obchodním a diplomatickým účelům. Pečeť měla funkci uzavírací, ověřovací a po- věřovací. Pečetidla jsou v rámci sfragistiky jedny z přímých hmotných pramenů, prostřednictvím kterých je možno studovat regionální genealogii, lze díky nim sledovat konkrétní osoby a způsob jejich obživy. Tyto drobné typáře se zhotovovaly většinou z mosazi nebo bronzu (výjimečně ze železa nebo z cínu), v případě honosnějšího provedení bývala pečetní deska postříbřená či celostříbrná, jen zřídka byl stříbrný celý předmět. Držadlo bylo řešeno formou kobylinky (ouška), pevného či sklopného křídla, případně je tvořil plochý, mnohdy prolamovaný úchyt. Pozdější typáře měly držadla válcovitá. Kromě kovu mohlo být pro výrobu držadla typáře použito také dřevo, případně slonovina. Samostatným typem razidel jsou pak pečetní prsteny, jejichž podoba pečetního obrazu je však totožná s klaskými typáři.²

Pečetidla, jež je možno chápat jako užité umění, ryli zlatníci či obecně rytci. Na Mikulovsku rytci pečetí své řemeslo skutečně provozovali, jak je možno dohledat ve fondech Moravského zemského archivu, kde se nacházejí písemné prameny k dějinám jednotlivých obcí Mikulovska – v nichž jsou mezi řemeslníky rytci pečetí zmiňováni.³

¹ MILEC, Miroslav: Občanské pečetě a znamení na pečetích, Brno 2011; resp. MILEC, Miroslav: Šlechtické pečetě, Brno 2011; resp. MILEC, Miroslav: Cechovní pečetě I, Brno 2011; resp. MILEC, Miroslav: Měštanské, úřednické a řemeslnické pečetě a merky, Brno 2013; resp. MILEC, Miroslav: Cechovní pečetě II, Brno 2013.

² K typářům, jejich provedení, použité symbolice a opisům dále ČAREK, Jiří: Poznámky k soupisu typářů, Archivní časopis, roč. 23 (1973), s. 4–16. Souhrnně ke sfragistice viz KREJČÍKOVÁ, Jarmila – KREJČÍK, Tomáš: Úvod do české sfragistiky, Ostrava 1989; resp. MARÁZ, Karel: Sfragistika. Studijní texty pro posluchače pomocných věd historických a archivnictví, Brno 2014 (viz též: Masaryk University. Digital Library of the Faculty of Arts [online]. Dostupné na <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131275> [cit. 21. prosince 2023].)

³ Viz HAMERNÍKOVÁ, Anna: Prameny k regionálním dějinám Mikulovska v ditrichštejnských fondech Moravského zemského archivu v Brně, in: XIX. Mikulovské sympozium. Z regionální historie a archivnictví. Sborník příspěvků ze sympozia pořádaného 11.–12. října 1989 v Mikulově (red. Emil Kordiovský), Brno – Mikulov – Olomouc 1990, s. 172–173.

Pečetní obraz (signum) se skládá ze symbolů, resp. značek, které využívaly jako motivy do svých znaků také například řemeslnické cechy. Na pečetích – ať už na velkých cechovních, nebo na drobných osobních – se tak objevují pracovní nástroje a nářadí, řemeslné výrobky nebo materiály a suroviny používané k práci. Vyobrazena jsou v pečetním obraze například mlýnská kola pro mlynáře, s nůžkami bývá spojen krejčí a soukeník, býk či sekerka oznamují řezníka, boty ševce, preclík pekaře apod.⁴ Jako symboly se využívaly také merky, původně kamenické značky, které později využívali často obchodníci, rychtáři i další měšťané jako osobní znamení, tvořené kombinací lomených čar a písmen (například obrazec připomínající číslici 4 zakončenou ve spodní části kotvou nebo srdcem).⁵

Součástí signa bývají iniciály jmen konkrétní osoby. Jelikož jsou ovšem nálezy pečetidel převážně přesněji nedatovatelné a ani místo nálezu nemusí vždy znamenat, že jeho majitel pocházel z nejbližší obce, je ztotožnění s konkrétní osobou obtížnější. Studium matrik a dalších písemných pramenů je však někdy možno dospět k určení jednoho, případně více možných majitelů typáře, tato práce si však vyhledávání potenciálních vlastníků za cíl neklade.

Někdy bývá v pečetním obraze umístěn letopočet, jako například v našem případě pečetního prstenu sedláka (kat. č. 11), jenž je opatřen rokem 1763. Zde se jedná pravděpodobně o rok vzniku předmětu.⁶ Datace do 18. století spadá do období největšího rozmachu řemeslných pečetidel.⁷ V katalogu občanských pečetí Miroslava Milce se však hojně objevují jednoduché motivy s iniciálami již od počátku 16. století.⁸ Rámcové datování typářů je možné také podle užitého písma – pro 16. až 18. století je typická humanistická majuscula, od 19. století se objevuje kurzíva.⁹

Protože historie Mikulova je silně spojená s židovskou komunitou, objevují se mezi drobnými nálezy také židovské předměty, například drejdly a též pečetidla. Do zde uvedeného katalogu byly pro úplnost proto zařazeny kromě nových nálezů také dva již dříve publikované židovské typáře, které jsou uloženy v Regionálním muzeu v Mikulově.¹⁰

K novým nálezům

Níže uvedené typáře lze z velké části přiřadit k jednotlivým řemeslům a činnostem, jež zastávali obyvatelé v blízkých obcích; nálezy jsou řazeny dle motivů. Na prvních dvou typářích (**kat. č. 1 a 2**) je vyobrazena trojice květin. Tento rostlinný motiv je na pečetích využíván opakovaně, ať už samostatně, nebo ve spojení s dalším motivem

⁴ S podobnou symbolikou se můžeme setkat také u domovních znamení řemeslníků a na venkovských znacích obcí.

⁵ K cechovním pečetím dále CHALOUPEK, Jan: Cechovní pečetidla a jejich symbolika, in: XIII. Mikulovské sympozium. Dějiny řemesel a průmyslu na jižní Moravě. Sborník příspěvků ze sympozia pořádaného 20.–21. října 1983 v Mikulově (red. Emil Kordiovský – Metoděj Zemek), Praha 1984, s. 121–127; nověji katalogy MILEC, Cechovní pečetě I, c. d.; resp. MILEC, Cechovní pečetě II, c. d.; k merkám více KREJČÍKOVÁ, Jarmila – KREJČÍK, Tomáš: Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky, Praha 1987, s. 141–142.

⁶ U větších, cechovních pečetí bývá často uváděn v legendě (opisu) rok vzniku, uznání nebo sloučení cechu, rok výroby bývá volně v obrazovém poli nebo na rubní straně typáře (CHALOUPEK, c. d., s. 122).

⁷ KREJČÍKOVÁ – KREJČÍK, c. d., s. 72.

⁸ Srov. MILEC, Občanské pečetě a znamení na pečetích, c. d., tab. 224–246; resp. MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečetě a merky, c. d., tab. 253–260.

⁹ ČÁREK, c. d., s. 7.

¹⁰ Souhrnně o židovském obyvatelstvu v Mikulově do pol. 19. století viz VESELSKÁ, Dana – VRBKOVÁ, Stanislava: Židé v Mikulově, Mikulov 2004, nověji KOCMAN, Pavel: Židé v Mikulově, in: Mikulov (ed. Miroslav Svoboda), Praha 2013, s. 270–289. K nálezům předmětů spojených s židovskou komunitou viz KOCMAN, Pavel – KUBÍN, Petr – TRAMPOTA, František: Neue archäologische Forschungen und Funde in Nikolsburg (Mikulov) und Umgebung mit Bezug zur jüdischen Besiedlung, *Judaica Bohemiae*, roč. 49 (2014), č. 1, s. 89–105. Obecně k židovským pečetím dále MARÁZ, c. d., s. 107–108.

symbolickým (květy vyrůstající ze srdce) nebo řemeslným (květy vyrůstající z džbánu, klobouku, tkalcovského člunku apod.).¹¹ Kvůli velké variabilitě a kombinacím motivu tří květů není možno v nálezů z okolí Horních Věstonic s iniciálami „M R“ (**kat. č. 1**, obr. P1) ani v nálezů od Mikulova s iniciálami „M S“ (**kat. č. 2**, obr. P2) uvažovat o zcela konkrétních řemeslech; ve větší míře se tento motiv vyskytuje u zahradníků, zelinářů, popřípadě i krejčích. Vyloučit ani nelze, že se může jednat o osobní pečeti bez blíže specifikované činnosti (měšťané, úředníci).¹²

Početnější skupinu živností zastupují obchodníci, kupci a kramáři. Ti využívali často motivu merky zakončené kotvou či srdcem.¹³ Merka s kotvou a iniciálami „A D R“ je vyryta na typáři objeveném u Pasohlávek (**kat. č. 3**, obr. P3). Nález byl učiněn u státní silnice 2 km východně od Pasohlávek a cca 2 km severozápadně od zaniklé vsi Mušov – původ pečeti může být tedy v jedné z těchto vsí. Židovský typář s merkou zakončenou srdcem a s iniciálami „H I“ (**kat. č. 4**, obr. P12), nalezený 3 km jihozápadně od historického jádra města Mikulova, představuje hebrejský nápis, který prozatím nebyl interpretován. Na zpracování čeká také další nový nález s hebrejským nápisem (začínajícím jménem Ješa'jahu/Izajáš a končícím jménem Katz – uvedla Efrat Barlev), s iniciálami „S I“ a se symbolem kohenských rukou (**kat. č. 5**, obr. P13), objevený cca 1 km západně od jádra města Mikulova. Symbol kohenských rukou, často se objevující na náhrobcích, značí příslušnost k rodu kněží (hebr. kohanim), kteří žehnali izraelskému národu v jeruzalémském Chrámu – odvozují se od něj příjmení Kohn, Cohen a Katz. Z blízkosti Mikulova pocházejí také dva nálezy s hebrejskými nápisy, jež byly již dříve publikované (odkazy v katalogu): kruhový typář s iniciálami „J L“ v hebrejském písmu i vyrytém kapitálou (**kat. č. 6**, obr. P10) a čtvercový typář s iniciálami „I L V K“, se jménem Yehoda Leib (přeložila Efrat Barlev) a s motivem stojícího lva (**kat. č. 7**, obr. P11). Lev je symbolem Mesiáše, který se narodí v dynastii krále Davida, pocházejícího z kmene Juda – proto bývá lev spojován se jmény Juda/Jehuda či Lejb. Mezi obory živností mikulovských Židů, jimž by typáře mohly náležet, patřilo kromě jiných živností také vinopalnictví, které spočívalo ve výrobě lihovin a šenkování pálenky.¹⁴

Na pečeti s **kat. č. 8** a **9** je vyobrazen motiv beránka Božího s procesním křížem – Agnus Dei, symbol Ježíše Krista. Nápis Ecce agnus Dei je atributem sv. Jana Křtitele a na pečeti zobrazení beránka Božího využívali faráři, dříve plebáni.¹⁵ Pečetní

¹¹ Příklady tří květů ve spojení s osobami: písař (MILEC, Občanské pečeti a znamení na pečeti, c. d., tab. 182 a 190), rychtář/hejtnan (MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečeti a merky, c. d., tab. 346 a 349 A). U pláteníků a tkalců se vyskytují tři květy rostoucí z tkalcovského člunku (Tamtéž, tab. 252, 308 a 337), vyrůstající z hrnce u hrnčíře (Tamtéž, tab. 268, 276 a 342), také u zahradníka (Tamtéž, tab. 320). Tři květy vyrůstající ze srdce – zahradník/zahradnice (Tamtéž, tab. 271, 285 a 289), zelinář (Tamtéž, tab. 272, 273 a 287), měšťan (Tamtéž, tab. 346), papírník [SMUTNÝ Bohumír: K dějinám vevčičké a rudlické papírny na Znojemsku, Jižní Morava, roč. 34 (1998), s. 91–102, obr. 1]. Srdce vyrůstající z šípem probodnutého srdce: osobní typář bez určeného řemesla (MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečeti a merky, c. d., tab. 287, 299 a 304), krejčí – vyšivač (Tamtéž, tab. 321). Tři květy vyrůstající ze země: forman (Tamtéž, tab. 336), lodník (Tamtéž, tab. 293), soukeník (Tamtéž, tab. 317).

¹² Znak tří květů, často vyrůstající ze srdce, je oblíbená symbolika také ve znacích obcí, a to i v Mikulovsku (Dobré Pole, Hlohovec, Jevišovka), dále např. Křetín (okr. Blansko), Lesní Jakubov (okr. Třebíč) nebo Milotice nad Opavou (okr. Bruntál) a další, viz Registr komunálních symbolů: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Registr komunálních symbolů [online]. Dostupné na <https://rekos.psp.cz> [cit. 21. prosince 2023].

¹³ Kramář/kupec/obchodník s merkou zakončenou srdcem např. MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečeti a merky, c. d., tab. 255, 272, 287 a 295; merka zakončená kotvou: kupec (Tamtéž, tab. 286, 291 a 312).

¹⁴ Viz KOCMAN, Pavel: Sonda do výroby lihu na mikulovském panství ve 2. polovině 17. století (Židovští vinopalníci v Mikulově a Pouzdřanech) – 1. část, Jižní Morava, roč. 45 (2009), s. 39–61.

¹⁵ MARÁZ, c. d., s. 104. Beránek Boží je také symbolem řemesel, např. tkalců, krejčích, kožešníků, koželuhů, barvířů, sedlárů, vinařů, hospodských, bednářů, kominíků, kovářů tesařů, zedníků, kameníků, pastýřů nebo sedláků, viz: Životopisy svatých. Sv. Jan Křtitel [online]. Dostupné na <https://catholica.cz/?id=2657> [cit. 21. prosince 2023].

prsten s iniciálami „I S“ (**kat. č. 8**, obr. P15) byl nalezen 1,4 km západně od obce Iván. Na pečetítku z pole ležícího na pomezí Březí a Dobrého Pole (**kat. č. 9**, obr. P7) jsou vyryty iniciály „I M P“. Pokud byly vlastníky pečetidel skutečně církevní osoby působící v obci Iván nebo Dobré Pole, resp. Březí, je naděje, že bude možno v budoucnu dohledat jejich konkrétní majitele.

Motiv býka, který je vyryt na typáři s iniciálami „E R“ nalezeném v blízkosti Hlohovce (**kat. č. 10**, obr. P4), používali hlavně zpracovatelé kůží – koželuhové a jircháři. Stejně tak ovšem býka či býčí hlavu (také však lva se sekerou) znázorňovaly pečete řezníků. Nepříliš specifikovatelný je motiv koně ve výskoku na pečetním prstenu (**kat. č. 11**, obr. P14) s iniciálami „I W“. Jednat se může o sedláka nebo kováře, oba mohou ve svých pečetích mít koně a podkovy.¹⁶ Zajímavostí u tohoto pečetidla je vročení, které nebývá příliš časté – v pečetním obraze je uveden rok 1763. Znak mlýnského kola na pečetidle s iniciálami „A K“, pocházejícím z katastru Milovic (**kat. č. 12**, obr. P8), má souvislost s řemeslem mlynářským či kovářským. Obecně je mlýnské kolo – někdy v kombinaci s kravidlem nebo s pravitkem, někdy obojím – spojováno s mlynáři. Souhrn pečeti rajhradských mlynářů z 18. století, kde jsou vyobrazeny obdobné otisky s mlýnskými koly, publikoval Ivo Drulec.¹⁷ Mezi pečetěmi z prací Miroslava Milce je u obdobného mlýnského kola uvedena také živnost krupaře, tedy prodejce mouky, nebo hamerníka – kočovného kováře či pracovníka na hamrech. Dosud blíže neurčeným pečetidlem je typář nalezený v blízkosti Březí (**kat. č. 13**, obr. P6), nesoucí heraldický štít vodorovně dělený na tři pole a dále poříkem předdělený, který doplňují iniciály „I G“. Dalším typářem z okolí Březí je osobní pečetní prsten, z něhož se zachovala pouze štítková část (**kat. č. 14**, obr. P18). Nese iniciály „F W“ a ústředním motivem pečetního obrazu je paže držící meč, položená na zdobném erbu. Tato symbolika se často objevuje u vojenských důstojníků, minimálně od počátku 15. století bývá vyobrazena na šlechtických pečetích, později měšťanských i úřednických.¹⁸

Posledními, nejhorněji zastoupenými typáři v uvedeném souboru jsou pečetidla související s vinohradnickou a vinařskou profesí: **kat. č. 15** (obr. P5) s iniciálami „I W“ z blízkosti Mikulova, **kat. č. 16** (obr. P16) s iniciálami „F V“ od Hlohovce, **kat. č. 17** (obr. P17) s iniciálami „I G“ z okolí Horních Věstonic a **kat. č. 18** (obr. P9) s iniciálami „J B“ od Zaječí. Na vinařských pečetích bývá standardně vyobrazen vinařský nůž nebo štrapec hroznu, často obojí. Například mikulovský židovský vinopalník Izák Deutsch opatřil roku 1659 listinu pečetí s motivem vinařského nože a štrapecem hroznu, doplněnou iniciálami „L R“; v dalších letech ovšem již užíval pečeť s hebrejským nápisem a motivem jelena.¹⁹

Všechny nalezené typáře (vyjma **kat. č. 18**) spadají do širšího časového rámce 17. až 18. století. Pečetidlo č. 18 lze na základě použitého písma a celkového zpracování zařadit až do poloviny 19. století. Hledání konkrétních osob na základě iniciál nebylo cílem této práce. Z jejich výčtu je možno upozornit alespoň na jednu skutečnost – minimálně u šesti osob začíná jejich jméno písmenem „I“, což je s největší pravděpodobností Johann/Johannes/Jan. Častý výskyt tohoto jména odpovídá tehdejšímu trendu.²⁰

¹⁶ Totožná symbolika koně ve výskoku se objevuje na jiném, častém typu detektorovém nálezů, a to na knoflících z venkovských krojů.

¹⁷ DRULEC, Ivo: Rajhradský mlýn během staletí, Jižní Morava, roč. 44 (2008), s. 91–105.

¹⁸ Srov. MILEC, Šlechtické pečete, c. d., tab. 51–53.

¹⁹ KOCMAN, Sonda do výroby lihu na mikulovském panství ve 2. polovině 17. století (Židovští vinopalníci v Mikulově a Pouzdřanech) – 1. část, c. d., obr. 1–3.

²⁰ Jan (Johannes) společně s Mikulášem a Petrem byly nejčastějšími jmény 14.–18. století, viz: KOPEČNÝ, František: Průvodce našimi jmény, Praha 1974, s. 16; resp. PLESKALOVÁ, Jana: Vlastní jména osobní v češtině, Brno 2014, s. 99–103 (viz též: Masaryk University. Digital Library of the Faculty of Arts [online]. Dostupné na <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131210> [cit. 21. prosince 2023].)

Katalog nálezů

Č. 1 Typář osobní – majitel například zahradník, zelinář, krejčí, také měšťan (obr. P1)

Popis: V obdélné osmihranné pečetní desce je vyryt motiv tří květin vyrůstajících ze srdce probodnutého šípem; iniciály „M R“; pečetní obraz je lemován provazcem. Pečetní deska má rozměry 13,4 × 15,7 mm, celková výška typáře včetně podélného kónického držadla, opatřeného otvorem, je 30,8 mm. Váha typáře – 16,5 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezu: Horní Věstonice (okr. Břeclav), trať Na dlouhých

Nálezce: Tomáš Merta; ID PAS: M-202301215-N00033

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírká Etnografie, přírůstkové č. 49/2024

Literatura: viz poznámka č. 11

Č. 2 Typář osobní – majitel například zahradník, zelinář, krejčí, také měšťan (obr. P2)

Popis: V oválné pečetní desce je vyryt motiv tří květin vyrůstajících ze země, umístěných v erbu; iniciály „M S“; pečetní obraz je lemován provazcem. Pečetní deska má rozměry 15 × 17,6 mm, celková výška typáře včetně podélného zaobleného držadla, opatřeného otvorem, je 29,1 mm. Váha typáře – 14,4 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezu: Mikulov (okr. Břeclav), trať Pod brněnskou silnicí

Nálezce: Tomáš Merta; ID PAS: M-202301215-N00032

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírká Etnografie, přírůstkové č. 49/2024

Literatura: viz poznámka č. 11

Č. 3 Typář osobní – majitel rychtář, případně obchodník (obr. P3)

Popis: V oválné pečetní desce je vyryt motiv kotvy (merka ve tvaru kotvy); iniciály „A D R“; po krajích oválu jsou umístěny dvě hvězdy; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má rozměr 19 × 21 mm, celková výška typáře včetně prolamovaného držadla, zakončeného očkem, je 26 mm. Váha typáře – 10,1 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezu: Pasohlávky (okr. Brno-venkov), trať Hradisko

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00021

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírká Etnografie, přírůstkové č. 49/2024

Literatura: *rychtář* (MILEC, Miroslav: Občanské pečetě a znamení na pečetích, Brno 2011, tab. 143 a 245); *kupec, komisař* (MILEC, Miroslav: Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečetě a merky, Brno 2013, tab. 312); *kupec* (Tamtéž, tab. 286 a 302).

Č. 4 Typář osobní – majitel židovský obchodník, kramář

(obr. P12)

Popis: V okrouhlé pečetní desce je vyryta merka zakončená srdcem, v něm jsou umístěny iniciály „H I“; po obvodu je rozložen hebrejský text; pečetní obraz je lemován perlovcem. Pečetní deska má rozměr 18 × 19 mm, celková délka typáře včetně profilovaného držadla, zakončeného očkem, je 28,9 mm. Váha typáře – 9,1 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Mikulov (okr. Břeclav), trať U kapličky

Nálezce: Petr Spálovský; ID PAS: M-202301215-N00029

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Nová historie, přírůstkové č. 47/2024

Literatura: *kramář, kupec* (MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečete a merky, c. d., tab. 254–256, 295, 331, 334 a 342).

Č. 5 Typář osobní – židovský majitel

(obr. P13)

Popis: V kruhové pečetní desce je vyryt motiv kohenských rukou, nad nimiž je umístěna koruna; iniciály „S I“; po obvodu je rozložen hebrejský text; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má průměr 20 mm, celková výška typáře včetně profilovaného držadla, zakončeného očkem, je 35,4 mm. Váha typáře – 16,7 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Mikulov (okr. Břeclav), trať Pískoviště

Nálezce: Tomáš Merta; ID PAS: M-202301215-N00031

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Nová historie, přírůstkové č. 47/2024

Č. 6 Typář osobní – židovský majitel

(obr. P10)

Popis: V kruhové pečetní desce jsou vyryty iniciály „J I“ v latinském i hebrejském písmu; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má průměr 15 mm, celková délka typáře včetně profilovaného držadla, opatřeného otvorem, je 30 mm. Váha typáře – 7,1 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Mikulov (okr. Břeclav), trať Pod Svatým kopečkem

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Nová historie, inv. č. NH 373

Literatura: ŠUBA, Josef: Nové pečeti ve sbírkách Regionálního muzea v Mikulově, Jižní Morava, roč. 55 (2019), s. 347–348.

Č. 7 Typář osobní – židovský majitel

(obr. P11)

Popis: V obdélné osmihranné pečetní desce je vyryt motiv vpravo otočeného stojícího lva (symbol kmene Juda = Jehuda); iniciály latinkou a hebrejsky jméno Yehoda Leib (Jehuda Löw); pečetní obraz, doplněný dvěma menšími a dvěma většími tečkami, je lemován linkou. Pečetní deska má rozměry 12,4 × 13,8 mm, celková výška typáře včetně kónického držadla, opatřeného otvorem, je 33,8 mm. Váha typáře – 16,8 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Mikulov (okr. Břeclav), okolí Šibeničního vrchu
Nálezce: Jiří Ilgner

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Nová historie, inv. č. NH 297

Literatura: KOČMAN, Pavel – KUBÍN, Petr – TRAMPOTA, František: Neue archäologische Forschungen und Funde in Nikolsburg (Mikulov) und Umgebung mit Bezug zur jüdischen Besiedlung, *Judaica Bohemiae*, roč. 49 (2014), č. 1, s. 89–105.

Č. 8 Pečetní prsten – majitel farář, plebán

(obr. P15)

Popis: V obdélné osmihranné pečetní desce je vyryt motiv vpravo otočeného beránka držícího procesní kříž; iniciály „I S“; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má rozměry jsou 15 × 18 mm, vnitřní průměr prstenu je 19 mm, část obruče je odlomena. Váha prstenu – 9,1 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Pasohlávky (okr. Brno-venkov), trať Drobné příděly

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00024

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Etnografie, přírůstkové č. 49/2024

Literatura: *plebán, farář* (MILEC, Občanské pečeteř a znamení na pečeteř, c. d., tab. 223 a 247).

Č. 9 Typář osobní – majitel farář, plebán

(obr. P7)

Popis: V okrouhlé pečetní desce je vyryt motiv vpravo otočeného beránka držícího procesní kříž; iniciály „I M P“; pečetní obraz je lemován perlovcem. Pečetní deska má průměr 16–17 mm, celková výška typáře včetně držadla (patrně odlomeného v polovině) je 19 mm. Váha typáře – 9 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Březí (okr. Břeclav), bezejmenná polní trať mezi Březím a Dobrým Polem

Nálezce: Libor Štoudek

Uložení: soukromá sbírka Libora Štoudka

Literatura: *plebán, farář* (MILEC, Občanské pečeteř a znamení na pečeteř, c. d., tab. 223 a 247).

Č. 10 Typář osobní – majitel koželuh, jirchář

(obr. P4)

Popis: V kruhové pečetní desce je vyryt motiv býka vykročeného vpravo; iniciály „E R“; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má průměr 17–18 mm, celková výška typáře včetně plného, mírně deformovaného profilovaného držadla, zakončené očkem, je 27 mm. Váha typáře – 9,9 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Sedlec (okr. Břeclav), trať U červené studánky

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00022

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Etnografie, přírůstkové č. 49/2024

Literatura: *koželuh* (MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečete a merky, c. d., tab. 279 a 312).

Č. 11 Pečetní prsten – majitel sedlák, případně kovář

(obr. P14)

Popis: V kruhové pečetní desce je vyryt motiv koně vpravo otočeného, ve výskoku; iniciály „I. W.“ a rok „1763“; pečetní obraz není lemován. Pečetní deska má průměr 15 mm, vnitřní průměr prstenu je 17–18 mm. Váha prstenu – 6,8 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Sedlec (okr. Břeclav), trať Viniční trať/Sahara

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00025

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Etnografie, přírůstkové č. 49/2024

Literatura: *valtičtí (pod)kováři – kuň a podkovy* (MILEC, Miroslav: Cechovní pečete I, Brno 2011, tab. 426 a 428).

Č. 12 Typář osobní – majitel mlynář, případně krupař, také hamerník

(obr. P8)

Popis: V obdélné osmihranné pečetní desce je vyryt motiv mlýnského kola; iniciály „A K“; pečetní obraz je doplněn třemi většími tečkami a je lemován linkou. Pečetní deska má rozměry 14,6 × 17 mm, celková délka typáře včetně profilovaného držadla, zakončeného očkem, je 34 mm. Váha typáře – 17,3 g, materiál slitina mědi.

Místo nálezů: Milovice (okr. Břeclav), trať Za hřbitovem

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Vinařství, přírůstkové č. 96/2022

Literatura: *hamerník, mlynář, krupař* (MILEC, Měšťanské, úřednické a řemeslnické pečete a merky, c. d., tab. 284, 294 a 308); resp. *mlynář* (DRULEC, Ivo: Rajhradský mlýn během staletí, Jižní Morava, roč. 44 (2008), s. 104).

Č. 13 Typář osobní

(obr. P6)

Popis: V okrouhlé pečetní desce je vyryt motiv renesančního, dvakrát děleného štítu, dále děleného pošikem; iniciály „I. G.“; pečetní obraz, doplněný třemi tečkami okolo iniciál a dvěma po bocích štítu, je lemován perlovcem. Pečetní deska má průměr 14–15 mm, celková výška typáře včetně plného kónického držadla, opatřeného očkem, je 27 mm. Váha typáře – 10 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Březí (okr. Břeclav), trať Díly za dráhou

Nálezce: Libor Štouděk

Uložení: soukromá sbírka Libora Štoudky

Č. 14 Pečetní prsten – majitel oficír, důstojník

(obr. P18)

Popis: V kruhové pečetní desce je vyryt štít s paží směřující vpravo, držící meč; v korunovaném štítu opatřeném po stranách přikryvadly jsou iniciály „F W.“; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má průměr 16,5 mm, obruč prstenu je odlomena. Váha prstenu – 3,8 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Březí (okr. Břeclav), bezejmenná polní trať mezi Březím a Dobrým Polem

Nálezce: Libor Štouděk

Uložení: soukromá sbírka Libora Štoudky

Literatura: *oficír, celní dozorce, písař, lajtnant, důstojník* (MILEC, Občanské pečete a znamení na pečetích, c. d., tab. 217, 219, 223, 227 a 235).

Č. 15 Typář osobní – majitel vinař

(obr. P5)

Popis: V obdélné osmihranné pečetní desce je vyryt motiv hroznu a motiv vinařského nože; iniciály „I W.“; pečetní obraz je doplněn třemi tečkami okolo iniciál a třemi okolo objektů a je lemován ozdobnou páskou. Pečetní deska má rozměry 11 × 13 mm, celková výška typáře včetně plného kónického držadla, opatřeného očkem, je 27 mm. Váha typáře – 11 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Mikulov (okr. Břeclav), trať U aleje

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00023

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Vinařství, přírůstkové. č. 48/2024

Č. 16 Pečetní prsten – majitel vinař

(obr. P16)

Popis: V obdélné pečetní desce je vyryt motiv hroznu a motiv vinařského nože; iniciály „F. V.“; pečetní obraz je lemován linkou. Rozměry pečetní desky jsou 16 × 19 mm, vnitřní průměr prstenu je 19 mm. Váha prstenu – 12,9 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Hlohovec (okr. Břeclav), trať Dlouhé děliče

Nálezce: Jaroslav Létal

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsbírka Vinařství, přírůstkové č. 96/2022

Č. 17 Pečetní prsten – majitel vinař

(obr. P17)

Popis: V oválné pečetní desce je vyryt motiv hroznu a motiv vinařského nože; iniciály „I G“; pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má rozměry 15 × 18 mm, vnitřní průměr prstenu je 19 mm. Váha prstenu – 8,8 g, materiál – slitina mědi.

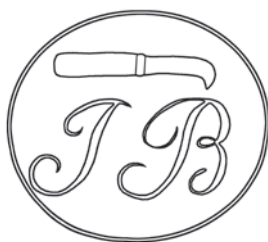
Místo nálezů: Horní Věstonice (okr. Břeclav), trať Dolní podsedeč

Nálezce: Libor Štoudek

Uložení: soukromá sbírka Libora Štoudka

Č. 18 Typář osobní – majitel vinař

(obr. P9)

Popis: V oválné pečetní desce je vyryt vinařský nůž a iniciály „J B“, pečetní obraz je lemován linkou. Pečetní deska má rozměry 20,5 × 23 mm, celková výška typáře včetně válcovitého držadla o průměru 9 mm je 44 mm.

Váha typáře – 23,4 g, materiál – slitina mědi.

Místo nálezů: Zaječí (okr. Břeclav), trať U školky

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově, podsběrka Vinařství, přírůstkové č. 96/2022

Nálezy pečetidel podle nejbližší obce od místa nálezů

Nejbližší obec a vzdálenost od jejího jádra	Typ pečetidla / řemeslo / činnost	Iniciály	Katalogové č.
Březí (2,2 km)	osobní typář	I G	13
Bulhary (1,6 km)	zahradník, zelinář, krejčí	M S	2
Dobré Pole (1,2 km) / Březí (1,2 km)	oficír, důstojník	F W	14
Dobré Pole (1 km) / Březí (1,2 km)	farář/plebán	I M P	9
Hlohovec (1,5 km)	vinař	F V	16
Hlohovec (1,7 km)	koželuh, jirchář, řezník	E R	10
Horní Věstonice (2,1 km)	zahradník, zelinář, krejčí, osobní	M R	1
Horní Věstonice (1,2 km)	vinař	I G	17
Iván (1,4 km)	farář/plebán	I S	8
Mikulov (3 km)	židovský obchodník	H I	4
Mikulov (1,2 km)	židovský osobní typář	S I	5
Mikulov (cca 1 km)	židovský osobní typář	J L	6
Mikulov (cca 1,5 km)	židovský osobní typář	I L V K	7
Mikulov (1,8 km)	vinař	I W	15
Milovice (0,4 km)	mlynář, krupař, hamerník	A K	12
Pasohlávky / Mušov (2 km)	obchodník, kupec, kramář	A D R	3
Sedlec (1 km)	sedlák, kovář	I W	11
Zaječí (0,6 km)	vinař	J B	18

P1

P2

P3

P4

P5

P6

P7

P8

P9

P10

P11

P12

P13

Závěr

Pro účely této práce bylo zdokumentováno 18 typářů – z toho 13 razidel s držadlem a pět pečetních prstenů. Většina prezentovaných nálezů je nyní součástí sbírky Regionálního muzea v Mikulově, čtyři typáře jsou v soukromých sbírkách. Za možnost zdokumentování a odevzdání předmětů muzeu patří nálezci – Jiřímu Ilgnerovi, Tomáši Mertovi, Jaroslavu Létalovi, Petru Spálovskému a Liboru Štoudkovi – velký dík.

Představené nálezy vytvářejí částečný obraz osobní výbavy místních živnostníků, řemeslníků a dalších obyvatel Mikulovska. Za každým typářem se skrývá konkrétní osoba – další badatelskou výzvou může být proto snaha vyhledat v písemných pramenech jejich majitele. Například u nalezených pečetidel farářů, resp. plebánů, je při existenci církevních záznamů pravděpodobnost, že dojde k přímému určení vlastníka, poměrně vysoká. Také vzhledem k intenzivnímu a dlouhodobému studiu života židovské komunity (nejen na Mikulovsku) může být po přeložení hebrejských nápisů nadějně k typářům dohledat jejich držitele. Naopak bude při studiu matrik a písemností jistě nevýhodou vysoká četnost užití jména Jan/Johannes, stejně tak se při této možné badatelské práci bude jevit jako komplikace nejednoznačný místně příslušný původ, široké datování v rozsahu i více jak 150 let nebo užití obecně oblíbených motivů jako například třech květín vyrůstajících ze srdce, které jsou ztotožňovány s celou řadou řemesel a živností. Setkat se lze také s možností dlouhodobého užívání pečetidla, kupříkladu předávaného dalším generacím nebo i mimo vlastní rod a řemeslo. Takovým příkladem je zmiňovaná vinařská pečeť s iniciálami L R u vinopalníka Izáka Deutsche. Z těchto důvodů by tato práce byla pouhým pokusem o vhled do problematiky osobních pečetidel a jejich interpretace by byla pouze částečná.

Stejně jako u jiných novověkých předmětů objevených detektorem kovů jsou pečetítka oblíbenými nálezy, které se stávají součástí soukromých sbírek. Kolik typářů a pečetních prstenů již bylo na Mikulovsku za posledních 25 let detektorového „boomu“ nalezeno a odevzeno z dosahu odborných pracovníků vědeckých institucí, nelze odhadnout.²¹ Jedním z impulsů pro sestavení tohoto příspěvku je právě zvyšující se zájem o novověké artefakty, které doposud nebyly vnímány jako významné zdroje informací. Těmi jsou

²¹ V největším tuzemském internetovém katalogu detektorových nálezů na webu Lovec pokladů je zveřejněno více jak 2,5 tis. novověkých pečetidel z celé ČR různého stáří a provedení, přičemž jen za první tři měsíce roku 2024 bylo zveřejněno 37 nálezů, čtyři z nich mají uvedeno místo nálezu Jihomoravský kraj. Viz Lovec pokladů. Novověk. Pečetítka [online]. Dostupné na <https://www.lovecpokladu.cz/artefakty/c/novovek/novoveky-dum-vybava/novovek-19-pecetitka/> [cit. 21. prosince 2023].

například také mincovní závaží a části vah, mince a početní žetony, jež mohou při případné nápadné kumulaci směřovat i k lokalizaci trhových míst, která nebyla v písemných pramenech zaznamenána. I s takovými situacemi je třeba počítat, byť je víc než pravděpodobné, že většina nových nálezů pečidel, které pocházejí hlavně z ploch polí, se na nynější místo objevení dostala při vyvážení odpadu z nejbližší obce.

Přes všechna úskalí a negativa nálezových okolností a dosavadních výše uvedených kusých interpretací je nashromážděný zdokumentovaný soubor reprezentativním vzorkem nálezů, jenž snad nebude ojedinělý a může doplnit nové informace k obrazu života na Mikulovsku v období 17. až počátku 19. století a posloužit k upřesnění naší představy o skladbě obyvatelstva či způsobu jeho obživy.

Zdeněk Omelka

Finds of small sealing stamps in the Mikulov district

With the growing number of enthusiasts using metal detectors that cooperate with archaeological institutions, there are many new finds from the Modern Era that have been recently studied and described; these include also personal (artisanal) sealing stamps. The article presents 18 sealing stamps found in the Mikulov district. They are classical sealing (hallmark) stamps with holders (thirteen pieces), as well as signet rings (five). Some of the said sealers were previously deposited in the collections of the Regional Museum in Mikulov, others have been currently donated to the museum by their finders, some have been loaned for documentation from private collections. However, the presented hallmark stamps are most likely just a fraction of all the finds collected across the district in the past few years.

According to the themes and the overall rendering, the presented stamps can be dated to the 18th century, which was a time of the greatest popularity of such sealers (one of the stamps even bears the year 1763 carved in it). The collection contains Jewish hallmark stamps (four), which comes as no surprise given the strong Jewish community that once thrived in Mikulov. These Jewish stamps bear various Hebrew texts and initials, lion symbols, Kohanim (priest) hands, or the symbol of a merchant's gauge. There are also multiple stamps referring to the wine-making profession (four), which repeat the symbol of a wine-cutting knife and a grape. Two other stamps depict the Lamb of God, typically used on stamps by priests, specifically parish priests. Stamps were often used by various artisans and craftsmen: merchants, using the symbol of a gauge, butchers and tanners with the symbol of cattle, blacksmiths and millers with the symbol of mill wheel. Other stamps belonged to artisans or burghers using their personal symbols or popular floral ornaments. One of the stamps, probably of a military officer, has an arm with a sword on it.

All the stamps are also monogrammed. Thanks to them, and using written documents, it could be possible in the future to link at least some of the stamps with particular individuals.